

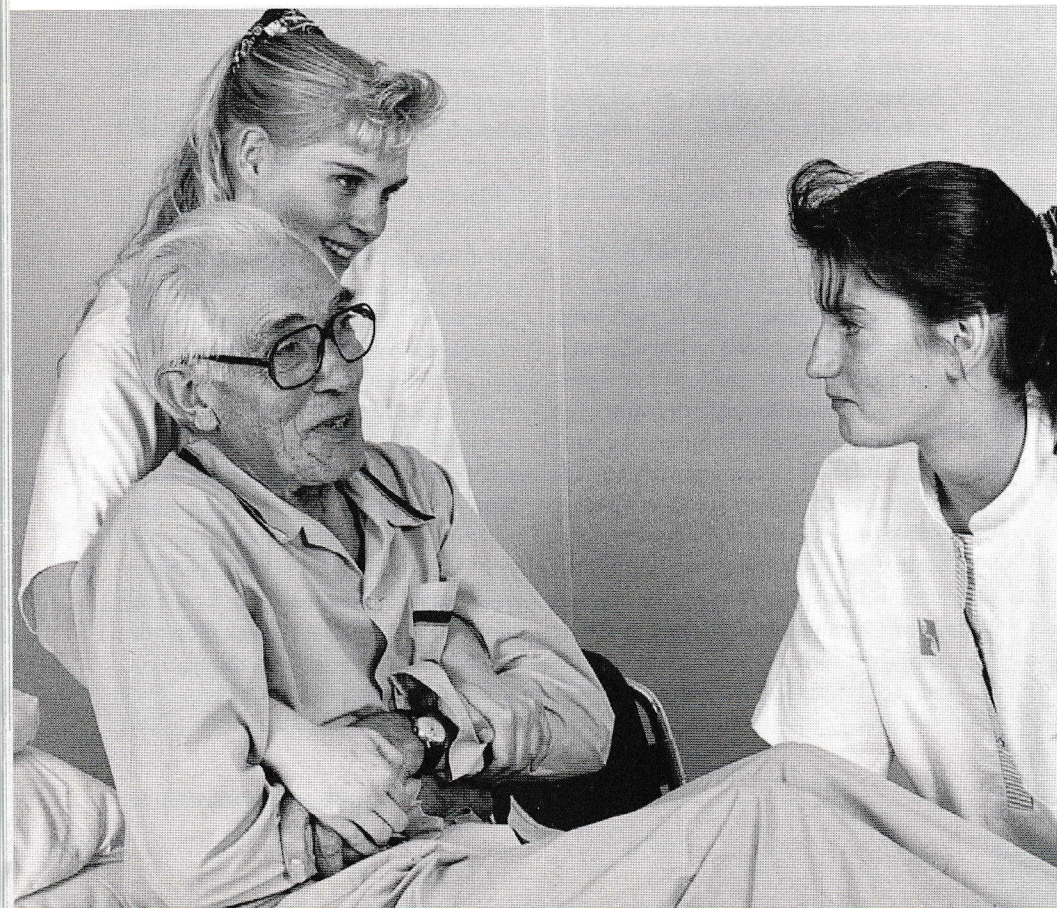
Verpleegkundig handelen binnen een juri

Beroepsnormen en

Om op een verantwoorde wijze zorg te kunnen verlenen, moeten verpleegkundigen op de hoogte zijn van de relevante juridische aspecten van hun beroep. Dat stelt Peter Simons, docent Juridische Aspecten aan twee ROC's. Hij legt uit waarom het belangrijk is om tijdens de opleiding stil te staan bij het thema 'recht'.

Van verpleegkundigen wordt verwacht dat ze binnen een juridisch kader werken. Dit juridisch kader komt in de opleiding aan bod bij de deelkwalificaties die gaan over het verpleegkundige handelen. Verpleegkundigen kunnen tekortschieten in het geven van zorg en het is van belang uw studenten erop te wijzen dat

een foutje verregaande consequenties kan hebben. Als gevolg van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG) is het sinds 1 december 1997 immers mogelijk verpleegkundigen voor het tuchtcollege te dagen. Dat klinkt angst-aanjagend, maar verpleegkundige beroepsorganisaties hebben er jarenlang voor gestreden. Tuchtrecht is namelijk een goede mogelijkheid om een behoorlijke beroepsuitoefening te waarborgen. Niet alleen de patiënt en zijn naasten hebben daar belang bij. Ook zorginstellingen, verzekeraars, toekomstige patiënten en ... beroepsgenoten. In tuchtrechtelijke uitspraken wordt een oordeel gegeven over de handelwijze van de verpleegkundige in een concrete zaak. Niet alleen de verpleegkundige in kwestie, maar ook alle beroepsgenoten kunnen lering trekken uit het oordeel van de tuchtrechter, door er in soortgelijke situaties hun voordeel mee te doen. Meestal bevelen tuchtrechters aan hun uitspraken te publiceren, zodat de gehele beroepsgroep geïnformeerd wordt en beter weet hoe ze in het vervolg op verantwoorde wijze zorg moet geven. Wijs uw studenten dus op relevante vakbladen! Juridische uitspraken dienen immers als handvatten om verantwoorde zorg te geven en kunnen een argument zijn om anderen tot verant-

FOTOGRAFIE: GERT VAN DE KAMP/B&U

protocollen

woorde zorg te brengen. Om aspirant-verpleegkundigen terdege voor te bereiden op de beroepspraktijk valt het verder aan te bevelen om een deskundige, bijvoorbeeld een jurist, te laten participeren in deelkwalificaties waarbij het thema 'recht' aan de orde komt.

Klachten

De afgelopen drie jaar zijn er ongeveer 125 klachten tegen verpleegkundigen ingediend. Bij slechts een klein deel van deze klachten kwam het tot het opleggen van een maatregel. Het tuchtrecht kent lichte en zwaardere maatregelen:

- ▶ waarschuwing;
- ▶ berisping;
- ▶ geldboete;
- ▶ schorsing;
- ▶ gedeeltelijke ontzegging;
- ▶ verwijdering uit het BIG-register.

Een verpleegkundige krijgt met het tuchtrecht te maken, wanneer anderen vinden dat ze tekort is geschoten in het geven van zorg. Een tuchtrechtelijke procedure staat los van een eventuele MIP-melding (Meldingen Incidenten Patiëntenzorg). Zo'n MIP-melding gebeurt door middel van een MIP-formulier. Meestal is een verpleegkundige op basis van haar arbeids-overeenkomst verplicht om fouten (of bij-

na-fouten) te melden, maar dit is geen wettelijke verplichting.

Er wordt slechts weinig gebruik gemaakt van MIP-formulieren, omdat de tuchtrechter belastende informatie tegen de indiener kan gebruiken. Daarom wordt waarschijnlijk slechts een fractie (naar schatting 5 tot 10 procent) van het werkelijke aantal ongevallen of bijna-ongevallen gemeld. Toch zet het beperkte aantal meldingen een trend, bijvoorbeeld wanneer vier van de vijf meldingen over valongelukken gaan. De zorginstelling zal dan meer aandacht moeten besteden aan het fenomeen 'valongevallen'.

Kritisch zijn

Als een verpleegkundige op verantwoorde wijze zorg wil geven, moet ze kritisch naar zichzelf, naar collega's en naar de organisatie kijken. Zelfreflectie is noodzakelijk, omdat fouten vaak ontstaan uit eigengereid gedrag: "Ik weet het allemaal wel ..." Het is daarom van belang dat de aankomende verpleegkundige al tijdens haar opleiding vaardigheden leert om haar eigen handelen – en dat van collega's! – kritisch tegen het licht te houden. Want ook wanneer

Rechter ziet beroepscode van NU'91 als norm

Dertien klachten zijn ingediend tegen een verpleegkundige die werkzaam was in een verpleeghuis op een afdeling met psychogeriatrische patiënten. De tuchtrechter oordeelt dat er bij een aantal patiënten sprake was van onheuse bejegening, ongepast lichamelijk geweld en slechte rapportage.

Daarbij verrichtte de verpleegkundige handelingen die zonder opdracht van de arts werden uitgevoerd (meermaals toucheren) of handelde hij tegen de instructies in (bewoner alleen op een po-stoel achter laten). Door collega's wilde hij zich niet laten corrigeren. De tuchtrechter beslist dat de zwaarste maatregel (doorhaling van de inschrijving in het BIG-register) op zijn plaats was.

Het belang van deze uitspraak is dat de tuchtrechter in zijn vonnis de feiten toetste aan de tuchtrechtelijke norm, met inachtneming van de regels die zijn neergelegd in de beroepscode van NU'91. De rechter heeft de beroepscode dus gebruikt als bron voor de verfijning van de tuchtrechtelijke norm. Uit deze uitspraak van de rechter blijkt dat het naleven van beroeps-codes buitengewoon belangrijk is. Ook in diverse andere uitspraken zijn verwijzingen naar de beroeps-code opgenomen, zonder dat de code met zoveel woorden wordt genoemd.

collega's tekort dreigen te schieten in het geven van essentiële zorg, kan dat verstrekkende gevolgen hebben voor de patiënt. Een verpleegkundige heeft daarom de plicht onregelmatigheden te melden aan de arts. Die arts kan een sterke eigengereide persoonlijkheid zijn en niet op de melding ingaan. Nu komt het cruciale moment: in hoeverre is de verpleegkundige bereid een conflict aan te gaan met de arts? Meestal legt zij zich neer bij het besluit van de arts (of collega), waardoor de patiënt in het ergste geval zelfs kan komen te overlijden.

Soms heeft een verpleegkundige een andere mening over de te geven zorg dan

de arts. Als een beslissing van de arts binnen haar deskundigheidsgebied valt, kan ze zich harder opstellen en op haar strepen blijven staan. Als dat niet zo is, moet de verpleegkundige zich terughoudend opstellen en de deskundigheid van de arts aannemen. 'Schoenmaker blijf bij je leest' is in deze een goed uitgangspunt. Uiteraard zijn er grenzen aan die terughoudendheid. Wanneer een arts bijvoorbeeld in aangeschoten toestand wil gaan opereren, kan de verpleegkundige maar beter assertief zijn en ingrijpen!

Om kritisch naar elkaars functioneren te kijken, is een cultuur van openheid wel een voorwaarde. Kritiek moet op een verstandige manier gegeven kunnen worden, bijvoorbeeld door middel van intercollegiale toetsing. De hulpverlener moet bereid zijn om zich door een collega (niet in verwijtende zin) te laten toetsen, bijvoorbeeld door vragen te beantwoorden in de trant van: Waarom heb je het zo gedaan?

Tot slot dient de verpleegkundige ook kritisch te zijn naar de organisatie van de zorginstelling. Daarbij is de richtlijn dat ze alleen verantwoordelijk is voor zaken waarvoor ze verantwoordelijkheid kan dragen. Bijvoorbeeld: een ziekenhuis neemt een patiënt op, die om de 48 uur gedialyseerd moet worden. Dit terwijl het ziekenhuis onvoldoende nierdialyseapparaten heeft.

Daardoor kan de patiënt maar twee keer per week worden gedialyseerd. Als in een anamnese blijkt dat een ziekenhuis de specifieke zorg aan een patiënt niet kan geven, dan mag de patiënt niet in het ziekenhuis worden opgenomen.

Het gegeven dat er onvoldoende apparatuur is, behoort niet tot de verantwoordelijkheden van de verpleegkundige. Dat de voorraden sondevoeding en nierdialysevloeistof op peil zijn echter wél. Wanneer er tekorten dreigen, moet ze dit tijdig melden.

De richtlijnen voor juist verpleegkundig handelen binnen het juridisch kader nog eens op een rijtje:

- ▶ Wees assertief, maar ben je bewust van de grenzen van je assertiviteit.
- ▶ Probeer niet de bestaande cultuur omver te werpen, maar wees ook niet te benauwd om bepaalde zaken aan te kaarten.
- ▶ Breng wat je in je opleiding hebt geleerd in de praktijk tot stand.
- ▶ Haal bij onduidelijkheden de protocollen erbij en laat je collega's zien wat de norm is.
- ▶ Werk zorgvuldig en gebruik je gezond verstand.

Kees van Niekerk

Peter Simons (43 jaar) is als docent Juridische Aspecten verbonden aan de verpleegkundige en verzorgende opleidingen van het Albeda College en het Zadkine College in Rotterdam. Daarnaast is hij auteur van het vakblad Nursing en lid van een klachtencommissie voor cliënten in zorginstellingen.

Protocol is noodzaak

Tuchtrechters zien in protocollen een prima middel om kwaliteit van zorg te waarborgen. Soms geven ze in hun oordeel het advies aan de zorginstelling een protocol te maken of aan te passen. Een voorbeeld: een ervaren verpleegkundige, die echter onervaren was op de couveuseafdeling van een ziekenhuis, wilde de infuusnaald doorspuiten bij een baby. Zij gebruikte hiervoor de verkeerde vloeistof (KCl in plaats van NaCl). Zij vergat vooraf de juistheid van de vloeistof te controleren en liet dat ook niet door een collega doen. De tuchtrechter stelde dat "het controleren en dubbelchecken vanzelfsprekend moeten zijn" en dat "het toestaan en de wijze van uitvoering van een dergelijke handeling in een ziekenhuisprotocol vervat dienen te zijn". Wanneer een (leerling-)verpleegkundige merkt dat er op een afdeling geen protocollen zijn, dient ze dat tijdens een werkoverleg aan te kaarten, opdat ze er alsnog komen.